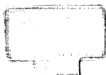
DE LAUDIBUS IOSEPHI AVERANII ORATIO HABITA IN FLORENTINO LYCEO ANNO 1740. PRO...

Angelo Maria Riccio

MISCELLANEE
R. BIBLIOTECA
DI FIRENZE
NAZ. CENTRALE

DE LAUDIBUS

IOSEPHI AVERANII

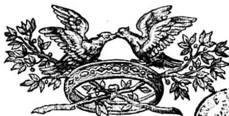
ORATIO

HABITA IN FLORENTINO LYCEO
ANNO MDCCXXXX.

PRO SOLENNI INSTAURATIONE STUDIORUM

AB ANGELO MARIA RICCIO

GRAECARUM LITERARUM PROFESSORE.

FLORENTIAE. MDCCXL.

EX TYPOGRAPHIA CAIETANI ALBIZINII.
Praesidum permissu.

All'Ecc.mo Sig. Dr. Lami in attestato d'amicizia

AMPLISSIMO AC NOBILISSIMO VIRO

MARCHIONI

GABRIELI RICCARDIO

CANONICO FLORENTINO.

ANGELUS MARIA RICCIUS F.

Apientissimi hominis laudatio, quae nuper a me dicta est, in vulgus prodiens tuum in sinum suo quasi iure convolat, Vir praeclarissime. Cum enim Iosephum Averanium semper suspexeris, & ex intimo sensu amaveris, quod Te contubernio suo exceptum Pisis liberalibus disciplinis plures annos instituerit, & suavissimos mores tuos, atque ornatissimos quam maxime probans propensioris cuiusdam voluntatis significationem erga Te dederit, putavi nullà acceptius, quam Tibi eius laudum praeconium fore. Sed ea quoque de caussa oratio haec Nomini tuo fuit inscribenda, ut gravissimus esses testis eorum, quae de illo a me praedi-

A 2 *cata*

cata sunt, videlicet quod nulla sermonis exuperantia, sed ad historiae fidem, quis, quantusque fuerit Vir ille maximus, enarraverim; nemo enim cum eo arctiori, quam Tu, consuetudine ad vitae exitum iunctus fuit. Ceterum quid laudes tuas modo attingam? Iam notae sunt, ac multis Voluminibus doctissimorum hominum, qui eas celebrarunt, vulgatae; adeo ut splendido meridie facem accendere videar, si eas referre instituam. Quod si ea omnia testimonia deessent, unum Iosephi Averanii iudicium, qui Te maximo in pretio habuit, impenseque dilexit, ad Te laudandum abunde sufficeret. Non enim huius Viri prudentissimi, ac sagacissimi iudicium ex amore, sed ex iudicio amor. Demirabatur nempe in Te iuvene nobilissimo modestiam singularem, summum Religionis obsequium, flagrantissimum in Literas, ac Literatos studium, incredibilem optimorum Librorum aviditatem; videbat Te nobilitatem virtutis longe pluris facientem, quam aviti Generis splendorem, ceteraque ornamenta tua, quibus amplissime condecoraris, videbat, rectoque iudicio statuebat Te singulariter amandum, omnique benevolentia complectendum. Quare tua consuetudine frui non solum ei dulce semper fuit, atque exoptatum, sed adhuc vivens sua pignora, quibus nil sibi carius, hoc est luculentissima scripta sua fidei tuae committere, ac servanda relinquere voluit. Hoc igitur qualecumque optimi Praeceptoris tui, Tibique ex animo amici ἐγκώμιον excipe, protege, tuere, mihique, qui illud scripsi, tuo ad Graecas literas condiscendas olim duci amorem tuum impertiri perge. Vale.

ORA-

ORATIO

HABITA FLORENTIAE ANNO MDCCXXXX. PRO SOLENNI STUDIORUM INSTAURATIONE.

IOSEPHUS AVERANIUS
Doctrinae , Probitatis , atque Humanitatis absolutissimum exemplum fuit .

Miremini fortasse , ornatissimi Auditores , me hominem , qui modico utor ingenio , ac parum valeo facundia , argumentum hodie pertractandum suscipere , quod magnitudine sua oratores vel maximos facile deterreat . Si enim Isocrates tantus orator in ea elaboranda oratione , quae panegyrica inscribitur , atque Atheniensium laudes persequitur , decem totos annos insumpsisse fertur , non minori sane temporis spatio , nec minus egregio oratore opus esse videatur ad summi ac praestantissimi Viri laudes , de quo sum vobis

verba facturus, digne concelebrandas. Iosephum siquidem Averanium (quo nomine virtutem ipsam, & consummatissimam quamdam sapientiam designari sentio) laudaturus in hunc locum ascendi. Nihilominus, auditores, ut verum candide fatear, id quod alios fortasse frangeret, & a dicendo absterreret, me recreat potius & confirmat, facitque ad dicendum alacriorem. Nam quod tam eximius, magnusque est Vir ille, quod adeo supra alios virtutibus eminet, quod tam celsum gloriae tenet fastigium, exquisitioris eloquentiae arte, qua exornetur, non videtur indigere. Instar enim Solis ipsemet suo se splendore ornat, & collustrat, sibique ascita laudatoris luce nihil est opus. Quamobrem si tam praeclaro Viro parem orationem exiguitas ingenii mei afferre non poterit, paratum habeo bonum veluti clypeum, quo me tegam, elegantem Manilii versiculum

Ornari res ipsa negat, contenta referri.

Satis quippe erit ea, quae illum condecorant, ornamenta animi singularia quasi digito vobis commonstrare, optimi iuvenes, ut in iis oculorum aciem defigentes ex ea contemplatione bonum aemulationis fructum colligatis. Huc enim consilium meum collimat, quo argumentum hoc ad dicendum delegi. Cum enim iniunctum mihi munus a me exigat, ut literariis recurrentis anni studiis solenni hortatione praeludam, existimavi

ſtimavi me acriores ſtimulos vobis admovere non poſſe, quam ſi nobiliſſimum hoc exemplum non quidem extraneum, ſed patrium, non antiquum, ſed recens vobis ad imitandum proponerem. Itaque Averanii encomio & ſtudioſos iuvenes utiliter commonebo, voſque quotquot adeſtis, auditores inclyti, magnifice delectabo, & patriae huic debitum iampridem officium perſolvam, ut tantus eius Civis publica laudatione celebretur, qua admirationem apud poſteros promereatur. Sed quoniam ingens tam vaſti argumenti moles me videtur obruere, partes aliquas mihi ſumendas eſſe cenſui Homeri inſtar, qui ex partibus Heroës laudare conſuevit. Ex eorum igitur paene immenſa copia, quae laude digna admirandus plane Vir omnigenis doctrinis eruditus, vere probus, & in omnes humaniſſimus in ſe collegit, quaedam ſolummodo compellor attingere. In ſumma eo contraham orationem meam, ut Doctrinae, Probitatis, atque Humanitatis abſolutiſſimum exemplum Averanium vobis proponam. Dum ergo talem fuiſſe breviter, ac veriſſime doceo, perpurgatis auribus dicenti mihi operam date, ſtudioſiſſimi iuvenes. Si enim quae de illo ſum vobis praedicaturus, attento docilique animo excipietis, & ad hanc praeclaram normam, regulamque vos ipſos conformare ſtatuetis, me nihil melius, atque utilius ad vos cohortandos hodierno ſermone afferre potuiſſe plane liquebit.

Cum igitur a doctrina, in qua celſiſſimum

gradum Averanius tenuit, ordiendum mihi ſit, legum ſcientia, quarum conſultiſſimus fuit, confeſtim mihi ſeſe offert, iuſteque petit, ut de illa primum omnium verba facere inſtituam; quod eam tanta cum dignitate quinquaginta circiter annos in celeberrimo Piſarum Lyceo profeſſus ſit. Huius profecto facultatis praeclariſſimae, quae moderatrix ac regina rerumpubl. iure optimo appelletur, non extima quadam cognitione, ut plerique faciunt, contentus fuit, ſed intima ac magis recondita pervaſit penetralia, neque ieiunam, inopem, ſterilemque ſtudioſis adoleſcentibus tradidit, ſed ſelectiſſimae cuiuſdam eruditionis divitiis uberrimis locupletatam. Quidquid in ea latitat ab ultima antiquitate ſcitu dignum, ſolertiſſime eruit; quidquid ad eius ſpeculationem, uſumque attinet, cumulate novit; quodque maxime commendandum eſt, ſuperfluos, atque inutiles ſtolones, ac deflexus, tamquam communem quemdam morbum, dum in eius tractationem incubuit, ſemper excidit. Iure igitur ut iuriſprudentiae oraculum paſſim conſulebatur, eiuſque reſponſa veluti ex ipſo iuſtitiae tripode reddita ſumma cum veneratione fuerunt ſemper excepta. Sed quid tamdiu verſor in hac enarranda laude, quam in legum cumulatiſſima cognitione promeritus eſt longe maximam? Equidem ad cognoſcendum qualis, quantuſque in ea extiterit, ſatis eſſe puto, ſiquis Magni illius Benedicti non minus eloquentia, pleniſſimaque eruditione, quam co-

colendae veritatis ſtudio , ingenuoque animi candore ſpectatiſſimi (ut pote qui omnem prorſus adulationem averſaretur) graviſſimum animo recolat teſtimonium . Is cum fratres ſuos Ioſephum & Nicolaum Iuriſconſultorum ornamentis ac laureolis inſigniret , & modeſtiae legibus ne liberius germanos ſuos collaudaret , impediretur , tamen ſibi temperare non potuit , quin de utroque quod erat veriſſimum diceret , videlicet tum in reliqua doctrina , tum maxime in legum intelligentia mirificas feciſſe , cum adhuc eſſent adoleſcentes , progreſſiones . Quid igitur de Ioſephi praeſtantia in hac facultate putandum qui nulla temporis interruptione ad extremam uſque ſenectutem impenſiſſime iuris ſtudia excoluerat , ac diligentiſſime pertractaverat , in quibus vix primos pubertatis annos egreſſus adeo excellebat ? Quamquam vero eius doctrina hac in parte fuerit longe maxima , ne credite tamen , auditores , in ea tantummodo ornanda orationem verſari meam . Cum Averanii doctrinam dico , omnigenam doctrinam dico , illam videlicet doctrinam , quam Graeci aptiſſimo verbo dixerunt ἐγκυκλοπαιδείαν . Philoſophus ergo quidquid in tam multiplici variaque natura rerum a ſupremo Opifice effectarum abditum eſt perveſtigare , atque omnes philoſophorum tum veterum , tum recentium ſententias ſapienter expendere valuit . Maxime vero eam philoſophiae partem , quae mores format , adamavit , & apprime ſcivit , ſibique turpe duxit co-

gni-

gnitione haustam non etiam vita studiosissime exprimere. Historiarum omnium catenatam seriem tenuit. Nihil in Geographia, cuius vastitas universa terrarum facie definitur, illum latuit; nihil in Mathematicis disciplinis astrusioribus, nihil in Apollonii doctrina, nihil in Archimedis, aliorumque Auctorum quorumcumque praeclarissimis inventis. Norunt omnes, quibus difficultatibus salebrisque caeli, siderumque scientia obsepta sit. Etiam ad eam comparandam Iosephi animus caelestium capax accurationem adhibuit; resque illi tam feliciter cessit, ut Ptolemaeum clarissimum caeli interpretem, cuius libri in magna rerum & verborum obscuritate versantur (libet dicere ipsis verbis verissimi testis Benedicti supra ante memorati) inter sidera spatiantem, & abditissima naturae arcana rimantem & permeantem per se nullo duce sit assecutus. Quid de sacra doctrina? Dixisses uni Theologiae assiduam impendisse operam; adeo profunde, subtiliter, vere de omnibus, quae ad illam attinent, disserebat. Neque id mirum, auditores, divinas siquidem Literas, sacros Ecclesiae Canones, Conciliorum decreta, Sanctorum Patrum Volumina incessanter versabat, alteque animo retinebat. Iam vero ad se pertrahunt orationem meam humaniores Literae, atque ut doceam, quantum in eis eminuerit literatissimus Iosephus, postulant. Quam longe lateque earum pateat ditio probe nostis, eruditissimi auditores; adeo ut in his literis permagnus, maximeque ingeniosus

niosus iudicetur, siquis bonam aliquam earum partem sibi asciscere valuerit. At de Iosepho non ita est iudicandum. Totam humanioris, variaeque eruditionis amplitudinem, quantamlibet esse censuerimus, excurrere visus est, suoque pectore comprehendere; suo scilicet ipsius testimonio latius protendi humani ingenii fines demonstravit, quam vulgo creditur. Hinc factum, ut eius doctrina tot, tantisqe cognitionibus cumulata nequaquam levis fuerit aut ventosa, sed gravis, solida, plena; quam proinde auro bene comparare videar, quod humanam aestimationem non solius coloris pulcritudine, sed densitatis, ac gravitatis pretio sibi conciliavit. Ceterum cum literae politiores poëticae, atque oratoriae nobilissimarum facultatum laudem praecipue persequantur, utrumque valuit stadium strenuissime decurrere Averanius noster, Poëta, & Orator insignissimus. Quamquam enim non adeo frequenter carmen condiderit, licuit tamen, si ei collibuisset. Cum enim mentem sibi diviniorem, osque magna sonaturum contigisse ex iis, quae interdum scripsit, carminibus liqueat, quis dubitet illum non potuisse longe plura, atque uberiora scribere, in iisque gloriam poëtae ubique optimi promereri? Sed quia publicae, quam gerebat, iurisprudentiam interpretandi provinciae studium poëticae scriptionis non multum congruere arbitratus est, ab ea prudentissime sibi abstinendum statuit, gravioremque eloquentiam gravitati muneris sibi demandati accommo-

datio-

datiorem ac decentiorem per campos Oratorum incedens maluit consectari. Non ego hic praedicem, auditores, quot, & quanta, omniaque utilissima, ac plane admiranda Vir hic eloquentissimus Latina praesertim oratione scripserit, quae cum essent dignissima, ut in vulgus emitterentur, dolendum maxime eorum vix unum, aut alterum publicam lucem vidisse. Id tantum dicam tam nitidum, atque elegantem in scribendo fuisse, simulque tam solidum, severum, gravem, ut talis eius oratio fuisse videatur (quod de L. Crasso dixit Tullius) qualis in bono aedificio firmus paries, ac satis splendens; nam in eo erat Latine loquendi accurata, & sine molestia diligens elegantia, in disserendo lucida explicatio, nativusque quidam ubique lepor, non ascitus. Fuit, qui unum Demosthenem putaret habuisse orationem vivam, ceteros omnes elaboratam malleo. Nimis id praefidenter, atque invidiose dictum non temere suspicabimini, auditores, cum aliis nonnullis tum Graece, tum Latine dicendi gloria inclytis laus haec tribuenda esse videatur. Iosephum certe Averanium Latina eloquentia praestantissimum, & mira in dicendo gravitate, iucunditate, brevitate, proprietate, facilitate cum paucissimis conferendum ea laude dignum sine ulla controversia iudico. Quam felix autem, exprompta, ac paene sponte sua exundans in eo esset Latine scribendi facultas argumento satis esse puto doctam illam dissertationem, quam de Pignoratio-

nibus

nibus olim nulla meditatione scripsit; scripsit? imo extemplo fudit, dixitque coram Regio Saxoniae Principe Friderico, qui Sarmatiae hodie regnum obtinet, Pisis tunc agente. Hanc plane ab erudito amico ante aliquos hos menses mihi ostensam non sine intimo voluptatis sensu semel, iterumque legi. Neque vero putate, auditores, dum tanta excelluit in Latine scribendo praestantia, non item in Etrusca scriptione excelluisse. Utrobique admirandum se praestitit, utrobique maximum; ut enim Latini, sic patrii sermonis longe optimum, purissimumque combiberat gustum. Consulite quaeso castigatissimas, quas de acerbissimis Servatoris nostri cruciatibus in nobilissima patriae linguae Academia dixit, catenatas disputationes. Ex eis quanto nitore, ac robore Etruscam orationem instrueret facile pernoscetis. Nihil de Graecis literis dico, in quarum cognitione tam longe processerat, ut nemini secundus eas laudatissime profiteri posset. Ceterum cum usque a puero doctrinae studiis mirum in modum teneretur, tantumque in literis adolescens profectum faceret, ut eum evolare, non excurrere praeceptores dicere solerent, aetate deinde provectior ingentem, ac fere immensum doctrinae collegit thesaurum, qui in partes divisus locupletandis bene multis affatim suppetere potuisset. Numquam enim diversarum nobilissimarum facultatum studia intermisit, quarum unamquamque sagaci temporis dispensatione tam probe excoluit, ut illi

uni

uni navare operam videretur ; quare factum , ut omnes pariter excolens , in omnibus pariter excelluerit . Cum vero infirma plerumque uteretur valetudine , viresque corporis iamdudum in eo essent affectae , debilitatae , fractae , numquam tamen vigor animi obtusus . Suberat virium imbecillitati mentis robur invictum . Ferreus , atque adamantius in ipsis diuturnis morbis quo lentioribus , eo molestioribus ad studia literarum videbatur a natura factus ; libris siquidem impallescere , immori magno sibi lucro deputabat . Siquis autem a studio illum avocare vellet , rogaretque ut nonnihil laxamenti ac veniae sibi permitteret , lapides illi loquebatur . Nam sine literarum studio vitam sibi insuavem ; cessationemque a doctrinae exercitamentis mortis quoddam genus ipsa morte tetrius , acerbiusque esse ducebat . Ita sane natura comparatum est , auditores , ut qui doctrinam degustaverit , eiusque intimo sensu affectus fuerit , quo magis in illa creverit , eo flagrantius illam appetat inexpleta quidem , sed honestissima cupiditate . Atque hinc factum , ut Averanius uberrima , egregiaque doctrina , quam sibi studiosissime ascivit , se patriamque suam tam ingenti gloriae splendore condecoraverit . De Epaminonda scriptum me legere memini , quod ipse unus pluris , quam civitas fuit . Dicam audacter , quod res est , nec verebor , ut aegre feratis , optimi auditores , siquid a me liberius expromitur ; novi enim vestrum veritatis studium . Io-

se-

ſephus Averanius ſingulare fuit urbis noſtrae decus, atque ornamentum, adeo ut ſi tot alii deeſſent praeclariſſimi in doctrina cives, qui ſingulis aetatibus eam mirifice illuſtrarint, celeberrimamque inter ceteras Europae urbes effecerint, ipſe unus ad eam ſatis ſuperque illuſtrandam ſuffeciſſet. Summa igitur erat in Ioſepho doctrina, plurimaeque literae, nec eae vulgares, ſed interiores quaedam & reconditae, ſumma etiam orationis gravitas, & elegantia, ob quam cum priſcis aureae illius Latini ſermonis aetatis conferri mereretur, atque haec omnia vitae decorabat dignitas, & integritas. Iam ad eum locum orationem meam deveniſſe ſentio, ut poſtquam praeclariſſimum doctrinae exemplum Averanium fuiſſe docui, doceam modo fuiſſe pariter probitatis. Qui animo vitiorum labe, maculiſque inquinato honeſtiſſimas diſciplinarum ſpeculationes, doctrinaeque caſtiſſima ſtudia immiſcet, idem plane agere videtur, ac ſi coenoſo puteo liquidiſſimam infundat aquam, quae & coenum conturbet, & ſuam ipſius contaminet puritatem, quod olim Pythagoricus Lyſis in epiſtola ad Hipparchum veriſſime ſcripſit. Quo facile referri poſſe puto ſapientiſſimum Horatii monitum.

Sincerum eſt niſi vas, quodcumque infundis, aceſcit.

Sed (quod maxime dolendum eſt) non ita multi aut animum purgatum vitiis afferunt do-

ctri-

ctrinae ſtudiis, aut vitiis inquinatum doctrinae ſtudiis perpurgant. Quo malo accidit, ut literae foedo veluti vaſculo acceptae & ipſae foedari, miſereque corrumpi videantur. Atque hinc conſpicimus, experientia teſte, doctrinae conſociatione improbitatem non raro fieri procaciorem. Pendet igitur doctrinae bonitas, pretium, integritas, commendatio a probitate morum, vitaeque integerrimis inſtitutis.

————— Alterius ſic
Altera poſcit opem res, & coniurat amice.

Iam vero videndum, auditores, qualem, quantamque vitae probitatem eximiae doctrinae, quam priore orationis parte explicavimus, Averanius noſter adiunxerit. Virtutis colendae propoſitum certum, firmum, fixum illi fuit, de quo nulla ratione pelli, neque moveri umquam potuit. In optimo ſiquidem vitae inſtituto, quod ab ineunte aetate coepit, in eo perſtitit, & longius progreſſus eſt, numquam in virtutis curſu defatigatus. Neque enim philoſophiae ſtudium ſumpſit ad meram animi delectationem, ſed ad vitae conſtantiam. Itaque omnis in eo aetas tenebricoſa vitiorum inquinamenta averſata, pulcherrimo virtutum ſplendore mirifice enituit. Cumque in multis a foeda iuventute morum turpitudo in ſuccedentes aetates traducatur, interdum etiam improbitate auctior tranſmittatur: contra in Ioſepho factum

eſt,

eſt , ut caſtam iuventutem caſtior exceperit virilitas , hanc vero caſtiſſima ſenectus ſubſecuta ſit . Aeque enim aetate qualibet turpe duxit pravam voluptatem in virtutum concilium adducere , ſtuduitque voluptatem maximam adipiſci reiecta voluptate. Cum igitur hac vitae fuerit integritate, ſummaque caſtimonia, non mentiar , ſi illum dixerim iuvenem ſenibus , tironem veteranis , novitium exercitatis ut virtutis exemplum proponi conſueviſſe . Quis illo prudentior ? quis temperantior ? quis iuſtitiae amantior ? quis pudore , modeſtiaque ornatior ? quis ſanctiſſimae Religionis ſtudioſior ? Quis ab obtrectatione , invidiaque , quae ſolet lacerare plerosque , alienior ? Neque ob eam cauſſam honeſtum amavit , quia laudetur a multis , ſed quia (etiamſi omnes obmutuerint) ſua pulcritudine eſt , ſpecieque laudabile . Cum autem probus eſſe vellet , non videri , ſapienteſque mores magis factis monſtrare , quam dictis , averſabatur quammaxime ſuperciliosum genus illud hominum , qui minus probitatis habentes intus, ſpeciem foris affectant cuiuſdam conſummatioris virtutis , triſteſque vultu venditant ſanctimonias. Sed longum eſſet , ac prolixum ſingulas eius virtutes, quibus cumulatiſſime eius probitas conſtitit , dicendo perſequi , auditores . Sinite ergo, ut ceteris praetermiſſis ad eam unam oratio mea ſe vertat expendendam , quae in eo maxime ceterarum omnium paene ad miraculum eluxit. Quam virtutem intelligam , videmini mihi non

B pau-

pauci, qui hominem noſtis, continuo perſentiſcere. Inſigniſſimae ſcilicet patientiae illius facienda eſt mentio, qua tam longi temporis morbum, acerbiſſimamque moleſtiam erecto, excelſoque animo ſemper tulit. Multa de antiquis philoſophis, qui malorum vim, graveſque cruciatus patientiſſime toleraſſe dicunrur ad oſtentationem ſcenae gaudentis miraculis aptiora, quam ad fidem ſcripta plerique cenſuerunt. Quod plane iudicium nec probare, nec refellere ſtatui. Dicam ſolummodo hanc in Ioſepho virtutem fuiſſe tam praeclaram, tam firmam, tam diuturnam, ut niſi noſtris oculis vidiſsemus, illam ab aliis narratam non facile admitteremus, ſed narratione artificioſe ad miraculum aucta fucum nobis fieri ſuſpicaremur. Etenim date mihi hominem, qui literarum ſtudia impenſiſſime amet, iiſque inhaerere unicam experiatur vitae iucunditatem, qui nihil aliud magis, quam commiſſo ſibi munere perfungi, ſapientiamque ſtudioſis adoleſcentibus tradere exoptet, morbo tamen impediatur, ne quod flagrantiſſime cupit, exequi valeat, non unum, alterumve menſem, ſed complures ſolidos annos, ſpe recipiendi vires paene abſciſſa, & ad ſolum dolorem relicta vita, putamuſne hunc hominem, quamquam philoſophiae clypeo adverſus dolores, perturbationeſque paratum, quamquam *meraco ſapientiae tinctum* (ut ait Arnobius) & *ſaturum potu* non aliqua identidem affectum iri aegrimonia, non aliquem queſtum ad allevandam,

quam

quam ſuſtinet, calamitatem emiſſurum? Profecto ita res habet, auditores, aliquid naturae dandum, aliquid dolori permittendum; cumque philoſophus quilibet vel ſpectatiſſimae virtutis, homo ſit, nequaquam putabimus humana omnia ab eo aliena eſſe oportere. Quamquam autem haec vera de aliis ſint, non ita tamen de Averanio opinandum; qui quatuordecim annorum ſpatio aſſiduo dolore divexatus, ac lectulo affixus, humoribus, qui corpus interfluunt, acore corruptis, gracileſque artus veneno pertinacis febriculae depaſcente, & ad miſeram macritudinem redigente, nullam umquam edidit vocem parum ſe dignam, nullo umquam queſtu cubiculum illud, in quo tamdiu iacuit incluſus, morbique veluti compede ligatus, perſonavit; numquam calamitatis vi fractus, ſuperatus, aut de gradu deiectus eſt; etſi ea calamitate nihil ſibi gravius, importunius, acerbius poſſet accidere; etſi nil vehementius cuperet, ac ſtudioſius curaret, quam revaleſcere, ut ad Piſanum Athenaeum ſuum regredi, & ſapientiae ſtudia avidius repetere ſibi liceret. Dixiſſes ſcopulum, quem virtus in proceloſo humanae vitae freto adverſus malorum ingruentes fluctus immotum faceret; dixiſſes Olympi vertice ſereniorem ſemper, & tranquilliorem, omnes prorſus angoris nubes, animique perturbationes ſubter ſe habentem. Multa tum de hac ſingulari Ioſephi virtute, tum de aliis dicenda de induſtria reſeco, auditores, ne prolixiori, quam par eſt, oratione vos

 obrue-

obruere videar, adeoque indicabo potius, quam narrabo non ſolum adverſus doloris diuturnitatem incredibili quadam fortitudine armatum ac munitum valuiſſe, ſed coram mortis imagine diu ſibi ante oculos obverſante, numquam expalluiſſe, eiuſque gladio ultro iugulum attemperaſſe. Eos omnes, qui non tam hominis amicitia, quam conſuetudine ducti (quorum unum me fuiſſe confiteor) ad eius lectulum tamquam ad pulcherrimum Chriſtianae fortitudinis ſpectaculum confluebant, lethique horam opperientem non ſine erumpentibus lacrymis demirabantur, eos inquam omnes teſtes appello, quam alacriter collecto pallio plenus bonae ſpei, quam ſua ſibi probitas afferebat, ad capeſſendum aeternitatis iter contolleret gradum, quam viriliter, placideque expectaret, dum e tenebris, ac vinculis corporeis ad lucem libertatemque transferretur. Oh invictum animum! oh generoſum, & beatum virum! oh inter ſummos, conſummataeque virtutis Heroas recenſendum! qui ut doctrinae, ita probitatis immortale omnibus exemplum ſtatuiſti. Fruere ad piorum ſedes tranſlatus, ut non temere arbitramur, fruere ſempiterno probitatis tuae exoptatiſſimo praemio. Exple in ipſo beatiſſimo, atque inexhauſto aeternae ſapientiae fonte illam tuam omnigenae ſapientiae avidiſſimam ſitim, qua mortalem in hiſce terris vitam agens uſque a puero indeſinenter flagraſti. Vereor, iuvenes, ut cum hominem vobis deſcripſerim tanta doctrina ac probitate inſtructum,

tetri-

tetricum fuiſſe exiſtimetis, quales complures eſſe videmus, qui ſeveram, ac triſtem affectant diſciplinam, non utili ſane, nec laudabili conſilio; nam per eos ipſa virtus aut odioſa redditur, aut certe parum amabilis. Verum nil tale in Ioſepho Averanio ſuſpicari licet, auditores. Nemo illo extitit umquam comitate, lepore, omnique humanitate perpolitior. Nam quod maior eſſet invidia; quod nullius obtrectationibus obnoxius; quod dictaturam una paene conſenſione omnium ſibi delatam in Piſano Lyceo gerere videretur; quod ut nullam rationem afferret, ipſa auctoritate (quod Cicero de Platone dixit) audientes frangeret; quod nemo unus fuit vir, quo magis innixa res literaria Piſis ſteterit; quod a nemine umquam iuvenum ſtudioſorum, ne ipſis quidem voluptariis, ignaviſque demptis, ei non fuerit aſſurrectum; quod omnes illum non venerarentur ſolum, ſed plane in oculis ferrent; non tam eius doctrinae, ac probitati, quam ſingulari cuidam, quae in eo reſidebat, humanitati tribuendum. Cum autem eius domus, tamquam ſapientiae templum, omnibus perbenigne pateret, ad eum frequentiſſimi ventitabant non ſolum diſcendi avidi adoleſcentes, ſed doctiſſimi ac nobiliſſimi homines tum eius ſapientia, tum comitate illecti, ac pertracti. Non enim ſolummodo plenum honoris, & gloriae putabant in tam praeclari viri conſuetudinem recipi, ſed ſuaviſſimo eius colloquio frui ipſis erat multo iucundiſſimum. Gravis ſi-

 qui-

quidem illi sermo, disertus, copiosus, & mire sapientiam redolens, at cum res postulabat, acutus, & salibus scatens lepidissimis, ac festivissimis. Nam qua erat mentis sagacitate, non frigidos & insulsos, sed antiquae festivitatis sapore iocos proferebat. Ceterum ut sapientiam facilius afflaret iuvenibus, mediam inter Stoicos, & Epicureos insistendam esse viam prudenter censuit, videlicet nec omnem voluptatem cum illis repudiandam tamquam hostem, neque cum his summum bonum in voluptate ponendum, sed amplectendam laetitiae sobrietatem, alacritatemque lascivia carentem excogitandam. Et miramur ultro ac libentissime studiosos iuvenes huic Viro adhaesisse, eosque, quos domi alebat, spectatissimos plane ac nobilissimos adeo eius contubernio, consuetudine, institutione delectatos esse, ut mallent disciplinae iugo penes illum manere subiecti, quam pleno iure libertatis obtento, cuius tam avida est aetas illa, ac studiosa, ad vivendi licentiam dimitti? In uno scilicet, eodemque homine, & praeceptoris sapientia plenissimi, omniaque, quae ipse sciret, tradendi aliis cupidissimi, & amantissimi patris in illorum bonum ex animo excubantis, & amici candida fide, ac morum facilitate probatissimi simul collectas partes videbant, atque experiebantur. Quid plura? Si quando ipsis indignari cogeretur, & a recto tramite deflectentes coarguere, tanto lepore, gratia, benignitate increpationem condiebat, ac deleniebat, ut

vel

vel tum, insueto exemplo ac perraro, adolescentibus probaretur; cumque iuvenes natura ita affecti sint, ut arguentem oderint, castigatique remordeant: ii contra, illum arguentem seipsos aequanimiter ferrent, castigantemque diligerent. Adeo in comperto est laetam severitatem, & sine odio institutionem egregia indole adolescentibus adhibitam duro ac tristi regimine multo esse conducibiliorem. Multa alia profecto mihi suppetunt dicenda commoda, quae ex tanta humanitate ad aliorum utilitatem profluxerunt. Sed immensum est explicare omnia. Itaque parcite, auditores, si ad exitum properans, eorum aliqua cursim attingo, non immorando explico. Puto igitur humanissimae eius indolis, & ad alios iuvandos propensissimae fuisse non solum summa diligentia atque assiduitate tradere iuvenibus eam doctrinam, ad quam profitendam fuerat autoratus, sed reliquam eruditionem, quam sibi uberrime comparaverat, nemini invidere, atque ipsa Graecae linguae rudimenta (quod certe multarum literarum viro, atque occupatissimo grave sit, ac permolestum) non raro explanare. Sed & amicis mutuum dare aurum nullo foenore solenne habuit, nec umquam facti poenituit, quamvis commodatae aliquando pecuniae iacturam fecerit, fidem eo; qui acceperat, non servante. Quod si fuit, qui doceret ad Deos prope accedendi rationem in eo sitam esse homini, ut quam paucissimis indigeat, & quam plurimis benefaciat, neminem arbitror ad illos

fa-

factum esse Iosepho propiorem. Tam paucis siquidem, quae ipse ad vitae usum adhiberet, contentus erat, ut vocem illam Socratis ad nundinas Athenis celebrari solitas egressi usurpare posset, *Heu quot non egeo!* Tam vero multa impertiri aliis beneficia consuevit, tam largis frequentibusque subsidiis pauperum inopiam ex Evangelii praecepto clanculum erigere, ut pro suo genere, & conditione nemini liberalissimorum secundus habendus sit. Nonne illis, quos praeclaris laboribus desudantes videret, & rem literariam insignium Operum evulgatione amplificantes, opportunam opem magnificus tulit, bonam pecuniae summam, qua grandes typorum impensas ferre possent, non mutuam, sed dono datam impertiendo? Nonne libros, quos paraverat, tum domi suae legendos quibuslibet accedentibus libentissimo animo exhibebat, tum etiam alio asportandos, ut studiosorum commoditati deserviret, sine tristitia permittebat? Nonne quomodo haec benignitas ad studiosos adolescentes post obitum etiam suum protraheretur cogitavit, suamque bibliothecam ad publicam utilitatem Pisis prostare supremis tabulis voluit? Nonne aegrotos Valetudinarii Fratrum, quos vocant, Hospitalitatis heredes scripsit, quod pium illud miserorum perfugium tenui censu sustentari nosset? Haec vero ideo recensui multis aliis praetermissis, auditores, ut qualis fuerit eius humanitas, pernoscatis, nimirum non solo constans officioso verborum genere, sed factis prae-

cla-

clariſſimis abundans. Exiſtimo autem ſapientiſſimum Philonem, ubi virtutum reginam humanitatem praedicare non dubitavit, talem quidem animo reputaſſe humanitatem, qualem in Ioſepho Averanio ſumus demirati. Verborum ſiquidem humanitas, quae factis careat, vacua eſt, atque infrugifera; quae vero factis prodeſt, ſed verborum gratiam non habet adiunctam, utilis illa quidem, ſed non omnes implet numeros. Cum igitur incredibilem ſimul nullo artis fuco verborum comitatem quamdam, ſimulque beneficentiam factis inſignem Averanius exhibuerit; nonne iure optimo quemadmodum vobis antea mirificum exemplum doctrinae, & probitatis iam praedicavi, ita modo humanitatis etiam fuiſſe contendam?

Iam vero vos mea compellat oratio, ornatiſſimi adoleſcentes; ad vos ſiquidem cohortandos magis, quam ad Averanium laudandum, cui gloriae ſatis eſt, illam me eſſe elucubratum ipſo dicendi initio teſtatus ſum. Auferte bonam huius auſcultationis mercedem, ſtudioſam tanti viri laudum aemulationem. Ad eius normam vos ipſos ſimiliter fingite doctos, probos, humanos. Antipater Rex Macedoniae mandaverat Archiae, ut Demoſthenem ad ſe adduceret, qui cum non potuiſſet vivum afferre, urnam attulit, in qua eius erant exuviae. Equidem ſimili ratione vobiſcum egi, optimi iuvenes. Cum Averanium, quem tribus ab hinc annis caelum terris invidere viſum eſt, viventem iam nequiverim vobis

com-

commonſtrare , ut ad illum tamquam vivum gurgitem ſapientiam hauſturi accederetis (quae felicitatis pars aliis ante vos iuvenibus contigit) exuvias ſaltem afferre volui , ut eas venerantes , atque exoſculantes ad ſapientiam non minus inflammemini , quam ſi coram vivum videre , & audire liceret . Sic & Miltiadis trophaea generoſum iuvenem Themiſtoclem e ſomno ſaepe excitaſſe dicuntur , & Achillis ſepulcrum in Sigaeo Magno illi Alexandro praeclarae aemulationis lacrymas exciviſſe . Averanii igitur exuviis , hoc eſt praeclariſſimis ab eo relictis exemplis vos pariter ſtudio aemulationis incendi aequum eſt . Macti virtute , Florentini iuvenes , eſte . Hac quaſi cote ferrum virtutis veſtrae acuite . Non me fugit longe eminentiora , & acriora ingenia , quam aliis , caeli huius beneficio vobis obtigiſſe ad doctrinarum vel abſtruſiſſimarum ſtudia feliciter capeſſenda . Nihilominus diligentia , labore , aſſiduitate , vigiliis opus eſt , ſi celſum aliquem in doctrina gradum tenere vultis . Quis Averanio ingenioſior , perſpicacior , ſolertior ? quis tamen illo literario labori addictior ? quis ignaviae , otii , & eorum omnium , quae a ſtudio avocant , hoſtis infenſior ? Non licet vobis fingere , adoleſcentes , aut ſperare Heſiodi laurum , quae vel ocioſis paſtoribus poëticen inſpirabat , aut nihil agentibus in ſinum literas devolaturas . Quod ſi vobis ſolicitudinem , curamque in doctrinae conſectatione praecipio , multo etiam ſolicitiores volo in conſectanda

pro-

probitate. Ne finite doctrinae pulcritudinem vitiorum coeno commaculari. Quam pulcrior, quam laetior, quam decentior erit vobis doctrina, si sociam illi probitatem asciveritis! Quod si geminis illis veluti deabus tertia accesserit humanitas, iam vestrum fiet pectus trium harum quasi Gratiarum sacerrimum templum. Credite, iuvenes, mire decet doctum, ac probum virum affabilitas, comitas, beneficentia. Mores hispidos, agrestes, rudes vera doctrina, ac probitas non patiuntur, quae magis natae sunt ad animum omni humanitate expoliendum.

BENIGNO LECTORI.

Probe novi & candide fateor testimonium perfectae laudis oratione mea Iosepho Averanio me reddere non valuisse, amice Lector. Faciam igitur, quod olim Aesculapii sacerdotes in more habuisse dicuntur. Si enim bonum deesset sacrificantibus poëma novum, decantabant ei Alisodemi, & Sophoclis versus, quibus maiorem putabant Deo haberi honorem. Ego similiter, ut digne apud te Averanius laudetur, nitidissimam potius Inscriptionem proponam, quam ab hinc biennio elucubravit, & marmoreo monumento in sacro D. Marci peristylio insculpi curavit nobilissimus, atque eruditissimus Vir Antonius Nicolinius ex Marchionibus Pontis Sacci, & Castri Camuliani. Tam siquidem vera est, tam succo plena, tam bono antiquitatis sapore imbuta, tam ele-

elegans, tam Latina, ut recte senseris, si hac mea nupera inornata, minusque nervosa laudatione posthabita, veterem illam decentiorem, ac praestantiorem iudicaveris ad singularia tanti Viri merita concelebranda.

IOSEPHO AVERANIO
CIVI FLORENTINO BENEDICTI ET NICOLAI FRATRI
IN PISANA ACADEMIA LIII ANNOS LEGVM INTERPRETI
IVRIS CONSVLTORVM SVI TEMPORIS MAXIMO
PHILOSOPHIA GEOMETRIA ASTRONOMIA
GRAECIS LATINIS LITTERIS POESI ELOQVENTIA
ROMANAE HISTORIAE COGNITIONE CLARISSIMO
RELIGIONE MORIBVS SPECTATISSIMO
PRAECEPTORI OPTIMO
QVI VIXIT ANN. LXXV MENS. V. D. IV
OBIIT IX KAL. SEPT. ANNO A CHRISTO NATO
MDCCXXXVIII
ANTONIUS NICOLINIUS
EX MARCHIONIBUS PONTIS SACCI
ET CASTRI CAMULIANI
H. M. D. S. P. F. C.

